

GANI PLLANA

PROCESE TË TERMINOLOGJIZIMIT NË LEKSIKUN TERMINOLOGJIK TEKNIK

Hyrje

Procesi i ngritjes së leksikut të përgjithshëm në terma, që emërtohet edhe terminologjizim, ka lidhje me bazën burimore semantike të fjalës. Ky proces pasuron terminologjinë jo vetëm në rrafshin e formës, duke u futur në një sistem terminologjik të caktuar, por, kryesisht në atë të përmbajtjes, duke e plotësuar me koncepte, të cilat ruajnë lidhjet me bazën kuptimore të saj (me gjuhën e përgjithshme). *Fjala shfaqet kështu si urë lidhëse ndërmjet leksikut të përgjithshëm dhe atij terminologjik*, si: *veshje*, *xhep* (fjalë të zakonshme) dhe terma: *veshje₁* (zjarrduruese) (mek.), *veshje₂* (kanali) (nd.), *veshje₃* (alumini) (mek.), *veshje₄* (filli) (el.); *xhep₁* (pluhurash) (mek.), *xhep₂* (minerali) (min.).

Nga pikëpamja e formës, sistemet terminologjike mbingarkohen me forma të njëjta nga ana e përmbajtjes, *njësitë e terminologjizuara rritin bazën e përbashkët konceptore të fjalëve dhe termave*, duke përforcuar kështu aftësinë bashkëvepruese të termave njëri me tjetrin ndërmjet fushave të ndryshme të dijes.

Probleme të terminologjizimit

Lidhur me dukuritë e terminologjizimit janë shkruar një varg studimesh, duke analizuar vendin dhe rolin që luajnë fjalët e zakonshme të shumëkuptimshme të tipit *pikë*, *dhëmb*, *kokë*, *këmbë*, *xhep* etj. për krijimin e termave. Duke trajtuar problemin e formimit të termave të rinj, A. Duro në punimin "*Lindja dhe përhapja e termave në gjuhë*"¹, thekson se termi futet më lehtë në përdorim, kur është ngritur në term nga një fjalë e zakonshme, kur ajo përdoret me kuptimin e saj të specializuar në një fushë të caktuar të dijes ose të veprimtarisë njerëzore. Si shembuj autori sjell fjalë të ngritura në terma, si *kokë* (buloni), *dhëmb* (rrote), *krah* (levë),

---

¹ A. Duro, *Lindja dhe përhapja e termave në gjuhë*, në "Gjuha jonë", nr. 2, Tiranë, 1981, f. 40-50.

dritare (e jashtëqitjes): etj. Në fushën e gjuhësisë Sh. Rrokaj dhe V. Bello², krahas trajtimit të problemeve të përgjithshme të terminologjisë gjuhësore, i kushtojnë rëndësi problemit të terminologjizimit, ku shënojnë se ”*sistemi terminologjik i gjuhësisë i ndërtuar në këtë mënyrë mbështetet në brumin e shqipes, duke bërë më të lehtë formimin e tij*.”

Për terminologjinë ushtarake përmendim terminologun H. Çipuri³, sipas të cilit ”*termat që shënojnë pjesë të një arme ose të mekanizimit të saj kanë si bazë leksikun e zakonshëm të shqipes*”, si p.sh., *boshti i tytës, gojëz e shiritit, këmishë e predhës, krehër fisheku, piruni i rrëshqitësit*”. Në të njëjtën mënyrë termat e sipërsënuar gjejnë përdorim edhe në fushën e teknikës” si *qafore (rrote, tubi), brez (muri, betoni, toke) rrip (transmisioni, lidhës), degë (hekurudhe, galerie), majë (gozhde, shpuese), kurorë (dhëmbëzori, ure)* etj. Sipas Sh. Demiraj⁴, S. Frashëri ka përdorur shumë fjalë të tabanit të shqipes për të shënuar terma diturakë, shkencorë ose politiko-administrativë. Duke trajtuar çështjen e formimit të termave në fushën e ekonomisë, H. Pasho⁵ sjell shembuj të përdorimit të fjalëve të zakonshme ”*krah*” dhe ”*degë*” në kuptimet e reja terminologjike, si ”*krah pune*” dhe ”*degë banke*” etj.

Terminologjizimi i pasqyruar në Fjalorin 1980 dhe në ata terminologjike

Kuptimet e termave të ngritur mbi bazën e kuptimeve të fjalëve të zakonshme gjejnë pasqyrim në fjalorët shpjegues të shqipes në strukturat semantike të fjalëve të tyre. Studimi i këtyre kuptimeve të fjalëve, kur shfaqen si terma, si *xhep* (fjalë) dhe *xhep* (term) e që veçohen si të tillë gjatë përdorimit në fushën përkatëse të dijes, jep mundësi të shqyrtohet ky shtresim ndërmjetës leksikor në lidhje me leksikun e përgjithshëm, me grupet e tjera të leksikut terminologjik, ashtu edhe me rastet e funksionimit në praktikën ligjërimore të çdo fushe⁶.

² Sh. Rrokaj, V. Bello, *Mbi domosdoshmërinë e një fjalori të termave të gjuhësisë në gjuhën tonë*, Konferencë shkencore ”Gjendja dhe zhvillimi i terminologjisë shqipe – probleme dhe detyra”, Tiranë, 2009. f. 168-178.

³ H. Çipuri, *Zhvillimi i terminologjisë ushtarake në gjuhën shqipe*, në ”Studime filologjike”, nr. 2, Tiranë, 1986, f. 46-72.

⁴ Sh. Demiraj, *Gjuha shqipe - Probleme dhe disa figura të shquara të saj*, Tiranë, 2003, f. 222.

⁵ H. Pasho, *Përdorimi i termave të ekonomisë*, në ”Gjuha jonë”, nr. 2, Tiranë, 1982, f. 33-38.

⁶ A. Duro, *Terminologjia si sistem*, Panteon, Tiranë, 2001, f. 21.

Nga shqyrtimi që u është bërë grupeve të ndryshme të termave në fjalorët shpjegues vërehet se marrëdhëniet e leksikut terminologjik teknik me gjuhën e përgjithshme nga njëri fjalor në tjetrin, qysh nga fjalori i 1954-ës deri tek fjalori i 1980-ës, nga ana e zhvillimeve semantiko-leksikore kanë ardhur duke u ndërlikuar, por herë-herë edhe duke u diferencuar më mirë ndërmjet tyre. Megjithatë mund të vërehet se qysh nga *Fjalori* i vitit 1954 terminologjizimi ka ecur krahas termformimit (formimit të termave të rinj) dhe nisur nga kjo rrethanë mund të bëhen analiza lidhur me këto dy procese, duke u mbështetur në lëndën tërësore të fjalorëve të shqipes. Këtu duhet nënvizuar se, vështruar nga ana e terminologjizimit, “Fjalori i 1980-tës” shërben si bazë analize edhe për termat e teknikës, meqë në ta zbërthehet më e detajuar struktura semantike e çdo fjale dhe brenda saj zbulohen më qartë kuptimet e veçuara terminologjike, ashtu edhe rastet e kalimit nga njëri kuptim në tjetrin (nga kuptimi i zakonshëm në atë terminologjik dhe anasjelltas). Prandaj ky *Fjalor* ka shërbyer dhe shërben si bazë për një analizë të gjerë të marrëdhënieve që vendosen midis fjalëve të zakonshme të termave dhe termave të krijuar mbi bazën e kuptimit të tyre⁷.

Më poshtë po paraqesim grupet e termave të formuar mbi bazën e kuptimeve të fjalëve të zakonshme, të paraqitur në Fj. 1980 dhe që lidhen me elemente të ndryshme të jetës së zakonshme, si me objekte, dukuri, procese etj. Kështu përdoren si terma në teknikë e teknologji fjalë të përgjithshme që shënojnë: (1) *terma të ngritur mbi kuptim fjalësh që shënojnë veshje të njeriut e pjesë të tyre*: *veshje*₁ (*zjarrduruese*) (mek.), *veshje*₂ (*kanali*) (nd.), *kapotë* (*motori*) (mek.), *xhep* (*pluhurash*) (mek.) etj.; (3) *terma të ngritur mbi kuptim fjalësh që shënojnë pjesë të pemëve*: *trung*₁ (*i sharruar*) (nd.), *trung*₂ (*shtylle*) (el.), *rrënjë*₁ (*peme*) (bujq.), *rrënjë*₂ (*dhëmbi*) (mek.) etj., të cilat do të trajtohen në këtë punim.

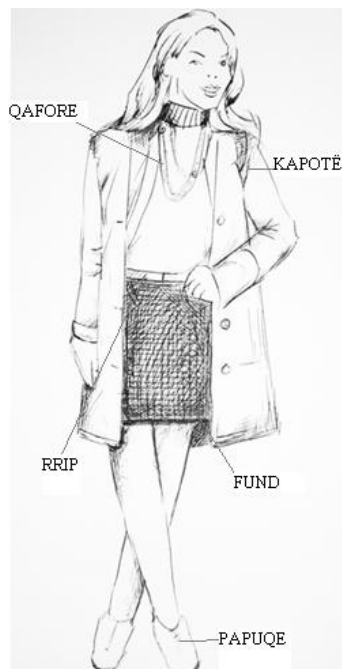
Terma të ngritur mbi kuptim fjalësh që shënojnë veshje të njeriut e pjesë të tyre

Këto fjalë si terma në fushën e teknikës përdoren si njësi në një nivel të ngritur konceptor për shkak të afërsisë kuptimore që shprehin me fjalët e zakonshme, p.sh. “*kapotë*₁” me kuptimin “*pallto që përdoren në dimër*” për shkak të funksionit “*të mbrojtjes*” që përdoret në kuptimin teknik për

---

⁷ A. Shumeli, *Disa shënime mbi terminologjinë e agromekanikës në Fjalorin e 1980-ës*, në “Kërkime gjuhësore” Vëll. II, Konferencë shkencore ndërkombëtare mbajtur më 4 korrik 2013, Tiranë, QSA, IGJL, Botimet Albanologjike, Tiranë, 2014, f. 41-48.

të shprehur ‘një pjesë të një aparati që përdoret për ta mbrojtur atë nga dukuritë atmosferike si shiu, bora, era, lagështia etj.’, “kapotë₂ (motori)”.

Po kështu rasti i fjalës “brez” që përdoret në teknikë për shprehjen e një vargu konceptesh si në nd., mek., el., gjeol.: brez₁ (muri) (nd.), brez i poshtëm (i sipërm); brez₂ (hekuri) (mek.); brez₃ (toke) (gjeol.); brez₄ (përçuesish) (el.).

Në vazhdim do të paraqesim rastet e fjalëve të zakonshme, veshje të njeriut, të cilat përmes procesit të terminologjizimit ngrihen në fjalë me kuptim të specializuar.

Në Fj. 1980	Në Fj. terminologjikë
VESHJ/E , ~ A f. Sh. ~ E, ~ ET. 1. Veprimi sipas kuptimeve të foljeve VESH , VISHËM . Veshja me gurë (me pllaka, me dru). Reparti i veshjes së telave.	veshje ₁ (zjarrduruese) (mek.)
Tërësia e petkave të qepura, me të cilat mbulojmë trupin, rrobat që përdorim për t'i	veshje ₂ (kanali) (nd.)

Procese të terminologjizimit në leksikon terminologjik teknik

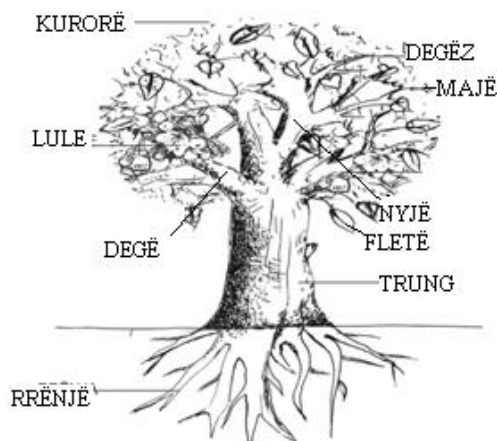
veshur. <i>Veshjet e brendshme (e jashtme). Veshje dimërore (verore).</i> <i>Spec.</i> Shtresa e sipërme prej druri, prej guri, prej metali a prej një lënde, me të cilën veshim orenditë, muret etj. <i>Veshja zjarrduruese. Veshje prej guri (prej kalldrëmi) e kanalit. Veshje plumbi (alumini). Veshje gome (betoni). Veshje me pllaka (me mermer).</i>	<i>veshje₃ (alumini) (mek.)</i> <i>veshje₄ (filli) (el.)</i>
KAPOT/Ë, <i>f. Sh. ~ A ~ A, ~ AT. 1.</i> Pallto prej stofi të trashë, që vishet në dimër; pallto ushtarake. <i>Kapotë e gjatë. Kapotë e hirtë.</i> <i>Tek.</i> Mbulesë e metaltë, që hapet e mbyllet dhe mbron një mekanizëm nga pluhuri, nga shiu, nga lagështira etj. <i>Kapota e motorit.</i>	<i>kapotë (motori) (mek.)</i>
XHAKET/Ë, <i>~ A f. Sh. ~ A, ~ AT. 1.</i> Pjesë e sipërme e kostumit, më mëngë, me jakë të kthyer, që përpara është e hapur e mbërthehet me kopsa dhe që vishet zakonisht mbi këmbishë. <i>Xhaketë ushtarake. Xhaketë stofi (doku, lëkure).</i>	<i>Xhaketë (ujore) (mek.)</i>
XHEP, <i>~ I m. Sh. ~ A, ~ AT. 1.</i> Pjesë e një rrobe në trajtën e një qeseje të qepur nga brenda ose si copë përsipër, e cila shërben për të vënë sendet që mbajmë me vete ose për zbukurim. <i>Xhep i brendshëm (i jashtëm). Xhep i vogël (i madh). Xhep i thellë. Xhep i rremë. Xhep i xhaketës (i pantallonave, i jelekut). Xhep me zinxhir.</i> <i>Spec.</i> E thelluar a gropë në një send, në tokë etj., në të cilën mblidhet, grumbullohet një lëndë a futet diçka. <i>Xhep nafte (gazi), min. Xhepat e pistës.</i>	<i>xhep₁ (pluhurash) (mek.)</i> <i>xhep₂ (minerali) (min.)</i>
FUND, <i>~ I m. Sh. ~ E, ~ ET. 1.</i> Veshje e sipërme grash ose pjesë e kostumit të grave, që mbulon trupin nga mesi e poshtë. <i>Fund i gjerë (i ngushtë, i gjatë, i shkurtër).</i>	<i>fund (pistoni) (mek.)</i>
QAFOR/E, <i>~ JA f. Sh. ~ Ë, ~ ET. 1.</i> Shih. GUSHOR/E, <i>~ JA. Qafore e artë. Qafore</i>	<i>qafore₁ (rrrote) (mek.)</i>

<i>bronzi</i>. Rrip i bardhë pëlhure që qepet ose mbërthehet nga brenda në jakën e xhaketës me grykë të mbyllur. <i>Qafore e bardhë</i>. <i>Qafore e pastër</i>. <i>Tek</i>. Rrip prej metali ose prej një lënde tjetër, që shtrëngohen rreth një vegle të një pajisjeje ose të një mekanizmi. <i>Qafore metali (çeliku, gome)</i>. <i>Qaforja e cilindrit</i>.	<i>qafore₂ (tubi)</i> (mek.)
BREZ, ~ I m. Sh. ~ A, ~ AT. 1. Rrip i gjerë e i gjatë prej leshi, prej pambukut etj., që përdoret në disa krahina për ta ngjeshur në mes duke e mbështjellë disa herë rreth e rreth; rrip i gjerë prej lëkure, prej metali etj., që ngjishet në mes e shërben për të mbajtur fishekë a armë për stoli etj. <i>Brez pambuku (mëndafshi, meshini)</i>. <i>Brez i argjendtë</i>. <i>Brez i fishekëve (i armëve)</i>. Dru i gjatë a shtresë betoni, i cili vihet përgjatë murit që ndërtohet me qerpiç, me gurë ose me tulla, për ta lidhur ose për ta forcuar. <i>Brezi i poshtëm (i sipërm)</i>. <i>Brez muri</i>. <i>Brez hekuri (betoni)</i>.	<i>brez₁ (muri)</i> (nd.) <i>brez₂ (betoni)</i> (nd.) <i>brez₃ (hekuri)</i> (mek.) <i>brez₄ (toke)</i> (gjeol.)
RRIP, ~ I m. Sh. ~ A, ~ AT. 1. Copë e gjatë dhe e ngushtë, e prerë prej një lëkure, prej një pëlhure ose prej një lënde tjetër, që përdoret për të lidhur, për të shtrënguar, për të mbajtur etj. diçka. <i>Rrip i hollë (i ngushtë, i gjerë, i gjatë, i shkurtër)</i>. <i>Rrip lëkure (pëlhure, llastiku)</i>. <i>Tek</i>. Shiriti i ngushtë prej lëkure ose prej një lënde tjetër i qepur si rreth, që shërben për ta kaluar lëvizjen rrotulluese nga një rrotë në tjetrën. <i>Rrip lëkure (gome)</i>. <i>Rrip transmisioni</i>. <i>Rrip i makinës (i traktorit)</i>. <i>I vuri rripin</i>. <i>I doli (iu këput) rripi</i>.	<i>rrip₁(transmisioni)</i> (mek.) <i>rrip₂(lidhës)</i> (mek.)
KËPUC/Ë, ~ A f. Sh. ~ Ë, ~ ËT. 1. Mbathë e njeriut, që bëhet prej lëkure të hollë ose prej ndonjë lënde tjetër në pjesën e sipërme e poshtë me shollë a me gomë të trashë dhe që punohet sipas trajtës e madhësisë së këmbës	<i>këpucë (shkallmimi)</i> (mek. nd., bujq.)

për të futur në të putrën e trinën deri te kyçi a deri te qafa e këmbës. <i>Këpucë prej lëkure (prej pëlhure, prej gome, prej plastike). Bojë këpucësh. Fabrika e këpucëve.</i>	
PAPUÇ/ E, ~ JA f. Kryes. Sh. ~ E, ~ET. Pantofla të lehta e të sheshta si gjurmashka, zakonisht prej cope të leshta a prej stofi përsipër, që mbahen nëpër shtëpi. <i>Papuçe leshi. Vesh (zhvesh, heq) papuçet.</i>	<i>papuçe₁ (rrrote) (mek.)</i> <i>papuçe₂ (brazdimi) (bujq.)</i>
ÇIZM/E, ~ JA f. Kryes. Sh. ~ E, ~ ET. 1. Këpucë prej lëkure ose prej gome me qafa të gjata, zakonisht deri afër gjurit. <i>Çizme gome (lëkure).</i>	<i>çizme (gome) (met.)</i>

Terma të ngritur mbi kuptim fjalësh që shënojnë pjesë të pemëve

Krahas terminologjizimit të fjalëve të zakonshme të rasteve të mësipërme, fjalë të tjera që shënojnë pjesë të *pemës*, si: *rrënjë, degë, degëz, nyje, kurore* etj., ngrihen në terma në fushën teknike.

Në vazhdim do të paraqesim rastet e fjalëve të zakonshme, *pjesë të pemëve*, të cilat përmes procesit të terminologjizimit ngrihen në fjalë me kuptim të specializuar.

Në Fj. 1980	Në Fj. terminologjikë
TRUN/G, ~ GU <i>m. Sh.</i> ~ GJE, ~ GJET. 1. Pjesa e trupit të drurit që nga toka deri atje ku ndahen degët kryesore, që është më e trashë e pa degë; trupi i drurit që i janë prerë rrënjët dhe degët; copë nga ky trup, kërcu. <i>Trung i hollë (i trashë, i gjatë, i shkurtër).</i> <i>Trung i sharruar.</i> <i>Arkit.</i> Pjesa kryesore e një shtylle ndërmjet kreut dhe bazës së saj. <i>Trungu i shtyllës.</i> <i>Tek.</i> Vegël a mjet, që ka trajtën e një gypi të drejtë ose të një boshti.	<i>trung₁ (i sharruar)</i> (nd.) <i>trung₂ (shtylle)</i> (el.)
RRËNJ/Ë, ~ A <i>f. Sh.</i> ~ Ë, ~ ËT. 1. <i>Bot.</i> Pjesa kryesisht nën dhe e një bime barishtore, e një shkurreje a e një druri, që e mban atë të ngulur dhe i shërben për të thithur ujin a ushqimin; pjesa e nëndheshme e disa bimëve, që përdoret për ushqim, për të bërë barna a pije ose për të përgatitur sende të ndryshme. <i>Rrënjë e hollë (e trashë, e shkurtër, e thellë).</i> <i>Rrënjë kryesore (nëntokësore, ajrore, mbitokësore, anësore).</i> <i>Rrënjë boshtore (xhufkore, penjësore).</i> <i>Anat.</i> Pjesa me të cilën një organ me trajtë të zgjatur është kapur ose është ngulur në një ind; pjesa e prapme e një organi të tillë. <i>Rrënja e flokut.</i> <i>Rrënja e thoit.</i> <i>Mat.</i> Numër a shprehje algjebrike që, kur ngrihet në fuqi, jep madhësinë e dhënë më parë; numër që shërben si zgjidhje e një barazimi. <i>Rrënjë katrore (kubike).</i> <i>Rrënjët aritmetike (algjebrike).</i> <i>Rrënja e një thyese.</i> <i>Shenja e rrënjës.</i> <i>Nxjerr (gjej) rrënjën katrore të një numri.</i> <i>Ngre në fuqi një rrënjë.</i>	<i>rrënjë₁ (peme)</i> (bujq.) <i>rrënjë₂ (dhëmbi)</i> (mek.)
DEG/Ë, ~ A <i>f. Sh.</i> ~ Ë, ~ ËT. 1. Pjesë anësore që del si krah nga trungu i drurëve a i shkurreve ose nga kërcelli i bimëve barishtore, zgjerohet me filiza e vishet me gjethe e me lule. <i>Degë e madhe (e vogël, hollë, e trashë)</i> <i>Degë lisi.</i> <i>Degë lumi.</i> <i>Degë rruge.</i> <i>Degë hekurudhe.</i> <i>Degët e galerisë.</i> Secila nga fletët anësore të enëve të mëdha prej	<i>degë₁ (lisi)</i> (nd.) <i>degë₂ (hekurudhe)</i> (kom.) <i>degë₃ (galerie)</i> (min.)

dërrase (të fuçisë, të kades etj.) <i>Degë voze. Degët e kades.</i>	
DEGËZ , ~ A f. Sh. ~ A , ~ AT. 1. Zvog. E DEG/Ë , ~ A . <i>Bot. Bisk anësor i ri dhe i hollë, që del në degët e një druri dhe që zakonisht ka gjethe; lastar. Degëza të shkurta. Ka nxjerrë degëza. Krasit degëzat.</i>	<i>degëz₁ (peme)</i> (bujq.) <i>degëz₂ (kulmi)</i> (nd.)
LUL/E , ~ JA f. Sh. ~ Ë , ~ ET. 1. Organi i riprodhimit të bimëve që përbëhet nga bishti, kupa, kurora, thekët e pistili dhe që përmban organet e riprodhimit të tyre dhe që zakonisht ka petla me ngjyra <i>Mur (tavan) me lule. Lule mashkullore (femërore). Lule dardhe. Bishti i lules.</i>	<i>lule₁ (gome)</i> (mek.) <i>lule₂ (rrrote)</i> (mek.)
NYJ/Ë , ~ A , f. Sh. ~ AT. 1. Lak në një litar ose në një fill, i tërhequr fort e i shtrënguar; vendi ku lidhen si xhungë dy skaje në një filli a të një rripi. <i>Nyjë e litarit (e spangos, e perit). Vendi a pika ku bashkohen e kryqëzohen shumë rrugë. Nyjë rrugore (hekurudhore). Nyjë detare. Nyjë ujore. Tek. Pjesë e një mekanizmi ose e një pajisjeje, e përbërë nga disa vegla më të thjeshta të lidhura ndërmjet tyre. Nyjat dhe mekanizmat e traktorit. Prodhimi (montimi) i nyjave. Zbërthimi i nyjës në pjesë. Nyjë elektrike pika ku bashkohen disa përcjellës në një qark elektrik. Tërësi pajisjesh mekanizmash etj. Që lidhen midis tyre që kryejnë një punë të përbashkët a që prodhojnë diçka për ta përhapur në pika të tjera. Nyjë betoni (llaçi, bitumi). Nyjë hidroteknike.</i>	<i>nyjë₁ (mekanizmi)</i> (mek.). <i>nyjë₂ (betoni)</i> (nd.)
MAJ/Ë , ~ A f. Sh. ~ A , ~ AT. 1. Skaji më i hollë dhe e i mprehtë i diçkaje, pjesa e diçkaje që vjen si thumb. <i>Maja e shpatës (e thikës, e bajonetës, e gjilpërës, e turjelës). Maja e gozhdës. Maja e hostenit (e hurit, e shkopit). Maja e gishtit. Maja e hundës. Maja e gjuhës. Këmbë me maja. Pjesa më e lartë e një mali, e një druri, e një trupi etj., që vjen më e ngushtë nga pjesa tjetër; pjesa e sipërme e diçkaje. Maja e malit (e kodrës). Maja e kullës (çatisë). Maja e kësulës.</i>	<i>majë₁ (shpuese)</i> (mek.) <i>majë₂ (thike)</i> (mek.) <i>majë₃ (gozhde)</i> (mek.)

KUROR/Ë, ~ A, <i>f. Sh.</i> ~ AT. 1. Rreth i thurur me degë, me lule, me gjethe, a me diçka tjetër të bukur a të çmuar, që vihet në kokë për zbukurim, për të nderuar dikë që ka fituar në një ndeshje sportive etj. Kurorë ari (argjendi). <i>Hist.</i> Rreth i metaltë, zakonisht i stolisur me ar e me gurë të çmuar, që mbanin (e që në disa vende mbajnë edhe sot) në kokë perandorët, mbretërit etj. <i>bot.</i> Pjesë e lules, që përbëhet nga disa petla të vendosura sipër kupës; lulesë. Kurora me rrënja. <i>Anat.</i> Pjesa e jashtme dhe e dukshme që mbështjell dhëmbin. <i>Kurora e dhëmbit. Kurora dhe rrënja.</i>	<i>kurorë₁</i> (dhëmbëzori) (mek.) <i>kurorë₂</i> (peme) (bujq.) <i>kurorë₃</i> (ure) (nd.)
FLET/Ë, ~ A III f. Sh. ~ Ë, ~ ËT. 1. Krah insekti. <i>Fletët e zogut. Fletët e fluturës.</i> Krah aeroplani; diçka që ka trajtën e krahëve të shpendëve ose të insekteve. <i>Fletët e aeroplanit.</i> Penda e peshkut ose e disa kafshëve të tjera ujëse. <i>Fletët e peshkut.</i> Pjesë e rrafshët si lopatë, që mbërthehet në boshtin e një pende, të një rrote etj. <i>Fletët e mullirit.</i>	<i>fletë₁</i> (peme) (bujq.) <i>fletë₂</i> (ventilatori) (mek.)

Përfundim

Nga një pikëpamje, sistemet terminologjike të plotësuar me elemente të terminologjizuara mbingarkohen me forma të njëjta, nga ana e përmbajtjes njësitë e terminologjizuara rritin bazën e përbashkët konceptore të fjalëve dhe të termave, duke përforsuar kështu aftësinë bashkëvepruese të termave njëri me tjetrin ndërmjet fushave të ndryshme të dijes. E. Vyster (Eugen Wüster) lidhur me këtë dukuri thekson se: “shprehja me një shenjë e kuptimeve me baza të përbashkëta ndihmon lidhjen e fushave njëra me tjetrën dhe bën më të lehtë bashkëpunimin e specialistëve të fushave të afërta njëra me tjetrën” si, p.sh., *dhomë*: *dhomë (e gazeve)* (nd., mek., ushtr.); *rrënjë₁* (bot., mat., kim., mek., mjek.) etj.

Kuptimet e termave të ngritur mbi bazën e kuptimeve të fjalëve të zakonshme gjejnë pasqyrim në fjalorët shpjegues të shqipes në strukturat semantike të fjalëve të tyre dhe zbërthehen më tej në fjalorët terminologjikë dhe në ligjërimin terminologjik të shkruar e të folur. Studimi i këtyre kuptimeve të fjalëve kur shfaqen si terma, si *këmbë* (fjalë) dhe *këmbë* (term) e që veçohen si të tillë gjatë përdorimit në fushën përkatëse të dijes, mundëson shqyrtimin e këtij shtresimi ndërmjetës

leksikor në lidhje me leksikun e përgjithshëm, me grupet e tjera të leksikut terminologjik, ashtu edhe me rastet e funksionimit në praktikën ligjërimore të çdo fushe.

BIBLIOGRAFI

- Duro, A., *Terminologjia si sistem*, Panteon, Tiranë, 2002.
- Duro, A., *Termi dhe fjala në gjuhën shqipe (në rrafshin e formës dhe të përmbajtjes)*, QSA IGJL, Tiranë, 2009.
- Fjalor i termave themelorë të mekanikës (shqip-anglisht-frëngjisht-italisht-rusisht), Tiranë, 2002.
- Fjalor i terminologjisë tekniko-shkencore 14. Terminologjia e hidraulikës (shqip- serbokroatisht-rusisht-frëngjisht), Prishtinë, 1973.
- Fjalor i terminologjisë tekniko-shkencore 8. Terminologjia e mekanikës (shqip-serbokroatisht-rusisht-frëngjisht), Prishtinë, 1970.
- Fjalor i gjuhës së sotme shqipe, Tiranë, 1980.
- Feka, Th., *Vëzhgime mbi leksikun terminologjik* në “Fjalorin e gjuhës së sotme shqipe (1980), në “Studime filologjike”, nr. 2, Tiranë, 1986.
- Pllana, G., *Standardizimi i terminologjisë së inxhinierisë mekanike në gjuhën shqipe nevojë e kohës*, në “Albanologjia”, International Journal of Albanology, Vol.1, No:1-2/2014, UDK:81, USHT, Tetovë, 2014.
- Pllana, G., *Procese të terminologjizimit në gjuhë*, Konferencë shkencore ndërkombëtare QSA, 11 korrik 2015.
- Samara, M., *Leksiku politiko-shoqëror në gjuhën shqipe*, Tiranë, 2009.
- Shumeli, A., *Formimi dhe funksionalizimi i terminologjisë së agromekanikës në shqipe në përqasje me anglishten*, dis., Tiranë, 2013.
- Thomai, J., *Fjala, termi dhe norma gjuhësore*, në “Gjendja dhe zhvillimi i terminologjisë shqipe, probleme dhe detyra”, Konferencë Shkencore, ASHSH dhe ASHAK, Tiranë, 2009.
- Thomai, J., *Ligjërata pasuniversitare (leksikologji, semantikë, leksikografi)*, Universiteti “Fan S. Noli”, Korçë, 2015.
- Wüster, E., *Internationale Sprachnormung in der Technik*, UDI, Berlin, 1931.

